

BAKI DÖVLƏT UNIVERSİTETİ
İLƏHIYYAT FAKÜLTƏSİNİN

**ELMİ
MƏCMUƏSİ**

№ 15 • APREL (NİSAN) 2011

“ƏL-ƏMR BİL-MƏRUF VƏN-NƏHY ANİL-MÜNKƏR” PEYĞƏMBƏR HƏDİSLƏRİNDƏ

Əsgər ABİDZADƏ

Açar sözlər: əmr, məruf, münkər, hədis, islam, fərizə.

Ключевые слова: амр, маруф, мункар, хадис, ислам, деяния.

Key words: amr, maruf, munkar, hadith, islam, deeds.

Ən qədim zamanlardan etibarən insan cəmiyyətində haqqın, ədalətin, gözəl insani əlaqın bərqərar olunması, insanları bəd əməllərdən, ədavətdən, düşmənçilikdən uzaqlaşdırmaq məqsədilə Allah-təala zaman-zaman yer üzünə peyğəmbərlər göndərmişdir. Peyğəmbərlər öz missiyalarına uyğun olaraq, insanları pis əməllərdən çəkindirərək, yaxşı işlər görməyə çağırmışdır. Bu da islam dininin əsas təməl qanunlarından olmuşdur. Bununla əlaqədar İmam Qəzzali belə yazır: “Marufu emr edip münkerden nehy etmək dində en büyük kutub noktasını teşkil eder. Allah-Tealanın Peyqamberler göndermesinin en mühüm sebebi de budur. Şayet marufu emr edip münkerden nehy etmək ortadan kaldırılıp, ilm ve amel ihmal edilseydi, Peyqamberlik ataletə, diyanet cöküntüyə uğrar, ihtilaf çoxalır, sapıklık yayılır, cehalet ortalığa kapalar, fəsad her tarafa sirayət edər. Her ne kadar bu bataklığa daldıqları için kiyamete kadar farkında olmasalar da, bozqunluklar çoğalar, memleketler harab olur ve insanlar helake diderler” (5,II,755).

Yaxşı işlərə əmr etmək, pis işlərdən çəkindirmək həm cəmiyyətin sağlamlığı və xoşbəxtliyinin zəmini, həm də fərdi və ictimai vəzifədir. “Ancaq cəmiyyətin sağlamlığı ədalətin, xeyirxahlığın bərqərar olmasına gerçəkləşir... İnsan öz xeyirxah hərəkəti, fəaliyyətilə varlığını təmin edir, davam etdirir” (11, 118).

Dini ehkamlar və bu ehkamlardan irəli gələn qanunlara əməl edən cəmiyyəti başqa cəmiyyətlərdən fərqləndirən ən başlıca özəlliklər yaxşı işlərə əmr etmək, pis işlərdən çəkindirmək fərizələridir. Yaranışın əvvəlindən başlayaraq indiyə qədər bu cəmiyyətin qurulması uğrunda insanların çalışdıqları və bir çoxunun bu yolda canlarından və mallarından keçdiyi bir toplumdur.

Bəşər övladının sağlamlığını və əminamanlığını ardıcıl olaraq təmin edən həmin cəmiyyətin qanunlarıdır. Ancaq onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu qanunları icra edənlər onları təkbaşına həyata keçirə bilməzlər. İnsanlar bütövlükdə əmr və məruf ilə nəhy an münkər qaydalarını düzgün yerinə yetirib, onları hər cür əyintilərdən qorusa insan övladının sağlamlığı və təhlükəsizliyi təmin edilmiş olar.

Belə bir cəmiyyətin qurulması, əl-əmr bil-məruf və n-nəhy anil-münkər fərizələrinin həyata keçirilməsi və islam dininin qələbəsi uğrunda mübarizə aparmış Allahın sonuncu elçisi Məhəmməd peyğəmbər (s) şərafli bir həyat yaşamışdır. “Bu həyatı yaşayan insan bəşəriyyətə Allahın ən mükəmməl dini olan islamiyyəti təbliğ etmiş, Allah qullarına nemət və ehsanını Onunla təməmlənmişdir. O, insanları tək olan Allahın ətrafında birliyə dəvət etmiş, bir-birini sevən, məhəbbət və şəfqətlərini bir-birindən əsirgəməyən fəzilət sahibi bir ümmət – bir islam cəmiyyəti yaratmışdır. Onun böyüklüyü – insanları gözəl üsullarla, doğru yollar vasitəsilə yaxşılığa dəvət etməsi idi” (4, 5).

Məhəmməd peyğəmbərin (s) hər bir əməli və hər bir kəlamı Allah-Təalanın hökmünün həyata keçirilməsinə və bəndələrin islah olunmasına yönəldilmişdir. Onun hədisləri, o cümlədən əl-əmr bil-məruf və n-nəhy anil-münkərlə bağlı söylədiyi kəlamları Allah-Təalanın bütün bəşəriyyətə göndərdiyi, islam dininin müqəddəs kitabında deyilənlərin nəticəsi olaraq deyilmişdir. Aydın həqiqətdir ki, alimlər “Sünnə ilahi vəhyin əsəridir” (2, 5) demişlər.

Quranın ən-Nəcm surəsində isə “sünnə” ilə bağlı belə deyilir:

وما ينطق عن الهوى ان هو إلا وحي يوحى (النجم، ٣ – ٤)

“O (Peyğəmbər), həvavü həvəslə danışmır. Bu (Allahdan) təlqin olunan vəhydən başqa bir şey deyildir”.

“Hədis kəlməsi, əslində ümumi olaraq dini və ya qeyri-dini mahiyyətdə təbliğ və rəvayət mənasında olub, sonradan xüsusiləşərək Peyğəmbərin (s) və səhabələrinin iş və sözləri ilə bağlı xəbər mənasını almışdır. Müsəlmanların dini nağıllarının hamısına birlikdə bu ikinci mənada olaraq hədis və bununla ilgili elmə də elmül-hədis deyilir” (7, 5/1, 47).

Məhəmmədəhsən Qəmbərlinin sözləri ilə desək “...hədislər həzrəti Peyğəmbərin bu və ya digər dini və dünyəvi məsələlərə münasibətinin sözlə ifadəsidir və yaxud hədislər hz. Peyğəmbərin öz dedikləri və ya səhabələrinin onun iş, hal, hərəkəti ilə bağlı dediklərini özündə ehtiva edən rəvayətlər toplusudur” (9, 39-40).

Məhəmməd peyğəmbərin hədislərindəki ümimbəşəri dəyərlər sırasında yaxşılığa əmr etmək, pis işlərdən çəkəndirmək fərizələri xüsusi yer tutur. Peyğəmbərin bu mövzuda deyilmiş hədislərindən birinə müraciət edək:

(15, XI, 398) لا تزال امتي بخير ما امروا بالمعروف و نهوا عن المنكر

“Mənim ümmətim nə qədər yaxşı əməllərə əmr edib, pis əməllərdən çəkəndirsə, bir o qədər də sağlamlıqda və xeyirdə yaşayacaqdır”.

Bu hədisdə Allahın Rəsulu öz ümmətinin sağlamlığını, xoş güzəranını, xeyir və saədət içində yaşamasını əmr bil-məruf və nəhy anil-münkərdə görür. Odur ki, O öz ümmətinin xoşbəxtliyi üçün onları xeyirli işlər görməyə, insanları pis əməllərindən çəkəndirməyə çağırmışdır. Bununla da, peyğəmbər insanların qəlbində xeyirxahlıq duyğuları oyatmağa, biri-birinə qarşı dost, qardaş münasibətləri oyatmağa çalışmışdır. “Ancaq cəmiyyətin sağlamlığı ədalətin xeyirxahlığın bərqərar olunması ilə gerçəkləşir. Xeyirxahlıq yaxşılıq etdikləri adamlara dostluq hissələri bəsləyirlər, onlara xoş günlər arzulayırlar. Onlar yaxşılıq etməyi sevirlər” (11, 118).

Peyğəmbərin (s) daha bir kəlamına müraciət edək:

من رأى منكراً فليغيره بيده، فان لم يسطع فبلسانه، فان لم يستطع فبقلبه، و ذلك اضعف الايمان
(6, I, 242)

“Sizdən biriniz hər-hansı bir münkər (pis və şəri olmayanı) görərsə onu əlilə dəyişdirsin (fəal şəkildə əli ilə müdaxilə etsin). Əgər buna gücü çatmazsa, onu dili ilə dəyişdirsin (öyüt verməklə aradan qaldırsın). Əgər buna da gücü çatmasa, artıq qəlbilə onu yaxşı görməyib qəbul etməsin. Bu isə imanın ən zəif dərəcəsidir”.

Peyğəmbər əleyhissalam öz missiyasına uyğun olaraq, cəmiyyəti Allah-Təalanın müqəddəs kitabında (ət-Tövbə, 9/67,71,112 və s.) deyildiyi kimi hər cür pis əməllərdən, yəni dini adət-ənənələrə uyğun gəlməyən, şəri olmayan, inkar edilən işlərdən təmizləməyə, münkər əməllərin yox edilməsinə, insanların mənəvi-əxlaqi saflığına çalışmışdır. O, Qurani-Kərimə əsasən nəyi əmr etmişsə gözəl, qadağan etdiyi isə münkərdir.

“Quranın özündə də Peyğəmbər deyimləri, fikirləri, əməlləri ilə müsəlmanlara örnək, nümunə kimi təqdim edilir. Allah Quranı Peyğəmbərə nazil etmişdir ki, insanlar üçün müəyyən edilmiş əmr və qadağaları onlara izah etsin, ixtilafda olduqları məsələləri onlara açıqlasın, ayələri onlara oxusun, onları pis əməllərdən təmizləsin, onlara Quranı və hikməti öyrətsin” (13, 246).

Müqəddəs Quranda Allah-Təala möminlərə belə əmr edir: “Peyğəmbər sizə nə verirsə onu götürün, nəyi qadağan edirsə, ondan çəkinin” (əl-Həşr,59/17).

İslam dini kimi uca bir dinin əmr və qadağalarının nəzarət altına almaq, əmrləri öyrətmək və tətbiq etmək, qadağalardan çəkirmək qədər ağır və çətin vəzifəni bir zümrənin öhdəsinə buraxmaq doğru deyildir. Bu məsələlərlə bağlı Quran ayələrində (Fətir,35/15) deyildiyi kimi bu ülvü vəzifənin həyata keçirilməsində hər kəs məsuliyyət daşmalıdır. Peyğəmbər (s) cəmiyyətin üzvlərini bir gəmidə səfər edən insanlara bənzədərək, deyilənləri çox uğurlu və sadə bir şəkildə izah etmişdir. Əgər sənişinlərdən biri gəmini deşməyə başlayarsa və ona heç kəs mane olmazsa, bu zaman həmin adam və gəmidə olan bütün sənişinlər dənizdə boğulub ölə bilər.

Odur ki, cəmiyyətdə olan pis əməllərin aradan qaldırılmasında kiçikdən böyüyə qədər hər kəsin dini və insanlıq borcudur.

Deyilənlərlə əlaqədar Eynülqüzzat Həmədəni elmin rolunu dəyərləndirir: “İndi, ey əziz dost, elm iki növdür: birisi budur ki, Haqqın iradə, istək və rızasının nədən ibarət olduğunu biləsən. Onun nəyi istəmədiyini və nədən ikrah duyduğunu ayırd edəsən. Haqqın əmr etdiyini əməldə yerinə yetirəsən, rədd etdiyini isə tərək edəsən. Deməli, bu keyfiyyətə malik olmayan elm insanla onun öyrənmək istədiyi həqiqət arasında bir maneə və pərdə olur” (3, 60).

İnsanları yaxşı və xeyirxah işlər görüb, pis əməllərdən çəkindirən daha bir hədisə müraciət edək:

من امر بالمعروف و نهى عن المنكر فهو خليفة الله في أرضه و خليفة رسول الله و خليفة كتابه
(14, IV, 484)

“Yaxşı işlərə əmr edib, pis işlərdən çəkindirənlər Allahın yer üzündə xəlifələri, Onun kitabının və Allahın Rəsulunun xəlifələridirlər”.

Bu hədisdən görüldüyü kimi yaxşı və xeyirxah işləri görməyə əmr edən və pis əməllərdən çəkindirən kəslərə nə qədər yüksək dəyər və məqam verilir. Quran və hədislərdə deyilən bu fərizələri yerinə yetirən insanlar yer üzündə Allahın və onun Rəsulunun Xəlifəsi, onların köməkçiləri və Qurani-Kərimi ən çox sevənlər hesab edilir. Çünki bu fərizələr cəmiyyətdə mənəvi sağlamlığı, əmin-amanlığı və gözəl əxlaqi keyfiyyətləri təmin edən başlıca amillərdir. Bu amillər olmadan cəmiyyətdə ədalətsizlik, hərcmərclik, quldurluq və s. baş alıb gedər. Allah-Təala öz peyğəmbərlərini cəmiyyətdə pis əməllərin artdığı biq zamanda çoxalarkən göndərmişdir ki, onları aradan

qaldırsın. İbn Teymiyyə isə özünün “Yaxşılığa əmr edib pisləkdən çəkəndirmək” risaləsində belə demişdir: “Yaxşılığı əmr edib, pisləkdən çəkəndirmək Allahın kitablarını göndərdiyi peyğəmbərlərin əsas məqsədidir və o dinin özüdür” (12, 6).

İstər yuxarıda verilmiş kəlamlardan, istərsə də alimlərin dedikləri yaxşılığa əmr edib pisləkdən çəkəndirmək fərizələrinin cəmiyyət üçün nə dərəcədə əhəmiyyətli və zəruri olduğu aydınlaşır. Peyğəmbər salavatullahın hədislərində deyildiyi kimi yaxşılığa əmr edib, pisləkdən çəkəndirməyin özü cihatdır. Allahın Rəsulu cihadla bağlı belə demişdir:

الجهاد اربع: الامر بالمعروف والنهي عن المنكر والصدق في مواطن الصبر و شتاتان الفاسق
(17, hədis 1338)

“Cihad dörd cürdür: 1. Yaxşı işlərə əmr etmək; 2. Pis işlərdən çəkəndirmək; 3. Səbr etmə yerlərində düz olmaq; 4. Fasiq insanları sevməmək və onlardan uzaq olmaq”.

Cihad dedikdə, bütün qüvvələri və imkanları səfərbər edərək, islamın qələbəsi, yayılması və təntənəsi uğrunda aparılan müqəddəs müharibə başa düşülür. M.Qəmbərli haqlı olaraq yazır ki, “Allah yolunda cihad dedikdə ancaq əlinə silah alıb savaşa bulunmaq kimi başa düşülməməlidir. O daha çox Allahın bəşər övladı qarşısına qoyduğu tələblərin, hökmlərin yerinə yetirilməsi uğrunda ciddi-cəhdləri nəzərdə tutulur” (9, 81).

Başqa bir mənbədə isə cihadla bağlı belə deyilir: “İslamın yayılması və təntənəsi naminə göstərilən cəhd, yəni bütün qüvvə və imkanların sərf edilməsi müsəlman dini icmasının başlıca vəzifələrindən biridir. Əvvəllər cihad dedikdə əsas müsəlman dövlətinin hərbi, vuruş əməliyyatları nəzərdə tutulurdu. Sözün bu baxımdan mənası qeyri-müsəlmanlar üçün əsas mənaya çevrilmiş və onlarda “Müqəddəs müharibə”, “Qəzavat” adı almışdır. IX-X əsrlərdən başlayaraq cihad məfhumu yeni məzmun kəsb etmiş, onun ən yüksək forması olan “Mənəvi” cihad təsəvvürü yaranmışdır ki, bu da Allah yolunda möminlərin, din xadimlərinin özlərinin daxilən təmizlənməsidir” (10, 647).

Deyilənlərlə yanaşı islam ensiklopediyasında qeyd edildiyi kimi cihad əl-əmr bil-məruf və n-nəhy anil-münkərin bir hissəsi hesab edilir (7,139).

Allahın Rəsulu başqa bir hədisində bütün əməlləri və Allah yolunda cihadı əmr bil-məruf və nəhiy anil-münkərə nisbətdə dənizin bir damlası kimi dəyərləndirmişdir:

ما اعمال البرّ عند الجهاد في سبيل الله الا كنفسه في بحر لحيّ و ما جمع اعمال البرّ و الجهاد في سبيل الله

عند الامر بالمعروف و النهي عن المنكر الا كنفثة في بحر لحي (5, II, 763)

“Bütün əməllər, Allah yolunda cihada nisbətə böyük dənizlərin yanında bir damla su kimidir. Allah yolunda cihad da daxil olmaqla bütün əməllər əmr bil-məruf və nəhiy anil-münkərə nisbətə yenə bir damla kimidir”.

Başqa bir mənbədə isə cihadın ehtiva etdiyi məsələləri aşağıdakı kimi şərh etmişdir: “Cihad kelime olarak “güç ve çaba sarfetme, bir işi başarmak için bütün imkanları kullanma” anlamına gelen cehd kökünden töremiş bir kavram olup islami literatürdə “dini ilimləri ögrenip ona göre yaşama, dini başkalarına öğretme, iyiliği emr edip, kötülüğü engelleme (emr bil-maruf nehy anil-münker), islami tebliğ etme, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadile verme” kibi oldukça geniş kapsamlı anlamda kullanılmıştır. Silahlı mücadile (savaş) ise sadece onun bir boyutunu ifade etmektedir” (8, 67).

Peyğəmbər (s) cihadla bağlı daha bir hədisində belə demişdir:

ان رجلاً سأل النبي (ص) و قد وضع رجله في الغرز: اى الجهاد افضل؟ قال: كلمة حق عند سلطان جائر

“Peyğəmbər (s) heyvana minmək üçün ayağını üzəngiyə qoyanda bir nəfər ondan soruşdu: Hansı cihad daha yaxşıdır? O, dedi: Ədalətsiz hökmdar qarşısında haqq sözü söyləmək”.

Hər hansı bir dövlətdə rəhbərliyi öz üzərinə götürmüş hər-hansı bir şəxs böyük və məsuliyyətli bir işin altına girmiş olur. Qiyamət günü sorğu-sual edilərkən hər bir insan öz himayəsində olanlara görə cavab verməli olacaqlar. Ailə başçısı olan ata öz həyat yoldaşı və övladlarına görə və müəyyən bir idarənin başçısı orada çalışan hər bir işçisinə görə cavabdehdir. Dövlət başçısı isə bu dövlətdə yaşayan hər bir şəxsə görə məsuliyyət daşıyır.

İbn Ömər (a.r.) belə bir hədis rəvayət edir. Peyğəmbər (s) buyurdu: “Hər biriniz çobansınız (başçısınız) və hər biriniz də əli altında olanlardan məsuldur. Kişi öz ailəsində çobandır (başçıdır) və ailəsində olanlara görə məsuldur. Qadın ərinin evində çobandır (başçıdır) və (evinə və uşaqlarına) görə məsuldur. Qulluqçu da çobandır (başçıdır) və öz ağasının malını qorumaqla məsuldur. (Ən nəhayət) isə sizlərdən hər biriniz çobansınız (başçısınız) və hər biriniz də öz əli altında olanlara görə cavabdehdir” (12, 371-372).

Deməli hər bir başçı və ya hökmdar öz tabeliyində olan insanları ədalətlə idarə etməli və onların bütün problemləri ilə bağlı məsuliyyət

daşmalıdır. Əgər hökmdar dövlətin idarə edilməsində ədalətsizliyə yol verirsə, bu zaman nə qədər zülmkar hökmdar olmasından asılı olmayaraq onun yanlış əməllərini, zülmünü üzünə qarşı söyləməklə hökmdarın ədalətsizliyinə qarşı çıxmaq ən böyük cihaddır. Bu cihad da hökmdarı pis əməllərdən, zülmədən və ədalətsizlikdən çəkəndirməyə yönəldilmiş ciddi-cihddir. Bu da öz növbəsində yaxşı əməlləri əmr edib, pis işlərdən çəkəndirməyin ən üstün dərəcəsidir. Eyni zamanda Peyğəmbər (s) onu da bildirir ki, hər bir başçının və hökmdarın doğru-düzgün nəsihətlərə ehtiyacı vardır. Belə nəsihətləri və məsləhətləri hökmdarlara möminlər və alimlər verə bilərlər. Onlar hökmdarların ədalətsizliklərini onların üzünə deməkdən çəkinməməli və onları pis əməllərdən uzaqlaşdırmaq üçün onlara kömək etməlidirlər.

Digər tərəfdən hədisdə deyildiyi kimi insanın müsibət və ya sevinc çağlarında səbirlə olmaq, eləcə də pis əməl sahibi olan adamlara olan nifrətini göstərməmək kimi çətin hallarda insanın öz hisslərinə nəzarət etməsi də bir növ cihad sayılır.

Yaxşı və pis işlərin görülməsindəki şəriklik haqqında Peyğəmbər (s) belə demişdir:

من أمر بمعروف أو نهى عن منكر أو دلّ على خير أو أشار به فهو شريك و من أمر بسوء أو دلّ عليه أو أشار به فهو شريك (15, 11, 398)

“Yaxşı işə əmr edən, pis işdən çəkəndirən və ya bir yaxşılığa yol göstərən şəxs o yaxşı işə şərikdir. Pis işə əmr edən, o işə yol göstərən və ya ona işarə edən həmin işə şərikdir”.

Bu hədisdə deyildiyi kimi Allahın Rəsulu yaxşı və bəyənilən işlərə əmr edənləri, onlara yol göstərən və hətta işarə edənləri yaxşı adamlar kimi qəbul edir. Tərsinə pis və lazımsız işləri görməyi əmr edən, onlara yol göstərən və ya işarə edən adamları pis əməllər görənlər kimi qəbul edir, çünki bu peyğəmbərlərin missiyasının ziddinə olan fəaliyyətdir. Əgər Peyğəmbər (s) yaxşı işləri imkan daxilində etməyi lazım bilirsə pis əməllərin görülməsini qəti qadağan edir: “Allahın Rəsulu bizlərə əmr etdiyi şeyləri bacardığımız qədər yerinə yetirməyi buyurmuşdur. Lakin qadağalara gəldikdə isə onlardan uzaq durmağınızı (bir-başa çəkinməyinizi) əmr etmişdir” (12, 7-8).

Günahlar başlıca olaraq “əmr olunanın tərki edilməsindən” və “qadağaların edilməsindən” irəli gəlir. İbn Qəyyum (a.r.) yazır: “Əmr olunanı tərki etmək, günahı etməkdən daha şiddətlidir” (12, 9).

Əmr bil-məruf və nəhy anıl-münkərin insanlara xeyirxahlıq gətirməsi və cəmiyyətdə əmin-amanlığın yaradılmasında başlıca fərz olması haqqında Peyğəmbər (s) belə demişdir:

لا يزال الناس بخير ما أمروا بالمعروف و نهوا عن المنكر و تعاونوا على البر و التقوى، فإذا لم يفعلوا ذلك،

نزعت عنهم البركات و سلط بعضهم على بعض و لم يكن لهم ناصر في (16, X, 94)
الارض و لا في السماء

“İnsanların xeyri onlar mərufa əmr və nəhydən münkər edənə qədər və bir-birlərinə yardım edənədək əskilməz. Bu işləri görməzlərsə bərəkət onlardan alınar. Onların bir hissəsi o birilərin üstünə basqın edər, yerdə və göydə heç kimsə onlara yardımçı olmaz”.

Bu hədisdə irəli sürülmüş məsələlər cəmiyyətin başlıca problemlərindəndir. İnsanları yaxşı işlərə yönəltmək, pis işlərdən çəkəndirmək və insanlar arasında xoş mərəmlə əməkdaşlığın və qarşılıqlı yardımın çoxaldılması cəmiyyətdə xeyirxahlığa, bərəkətə və məhsul bolluğuna gətirib çıxaracaqdır. İnsanlar biri-birinə münasibətdə xeyirxahlığa və həmrəyliyə rəvac verərlərsə, islam dininin ehkamlarına əməl edərlərsə, cəmiyyətdə xoşbəxt həyat tərzinin yaradılmasına nail ola bilərlər.

Beləliklə, “Allaha və Onun Rəsuluna inam elə bütün xeyir əməllərin başlanğıcıdır desək yanılmırıq. Çünki Allah və Rəsuluna inam onlardan gələn hökm, hikmət və ehkamlara əməl etməyi zəruri edir. Bu hökmlər isə insanı ancaq xeyirxahlığa, əməlisaleh olmağa sövq edir. Allaha, Onun Rəsuluna inam yoxsa, insanın əməllərində xeyirxahlıq axtarmağa dəyməz. Çünki xeyirxahlığı necə, nə vaxt və kimlərə etmək yolları məhz o hökm və ehkamlarda öz ifadəsini tapmışdır. Bunlardan kənar “xeyirxahlıqların” məqsəd və mahiyyəti başqadır – insanın öz fərdi dünyəvi istəklərinə xidmət üçündür. Fərdi istəklər isə çoxşaxəlidir” (9, 81).

ƏDƏBİYYAT

1. Quran (Z.M.Bünyadov və V.M.Məmmədəliyevin tərcüməsi). Bakı, 2008.
2. Ekrem Ziya. Hadis tarihi. Konya, 1990.
3. Eynəlquzzat Həmədəni. Təməhidat. Bakı, 2006.

4. Əli Himmət Bərki, Osman Kəskioğlu. Xatəmül-ənbiya Həzrəti Məhəmməd və həyatı. Ankara, 1997.
5. İmam Gazali. İhya ulumid-din. İc. İstanbul, 1985.
6. İmam-ı Nevevi. Riyazüs-salihin. İstanbul, tarixsiz.
7. İslam ansiklopedisi. IIc. (Emir bil-maruf nehiy anil-münker, Mustafa Çağrıcı). İstanbul, 1995.
8. Köse Saffet. İslam hukuku açısından din ve vicdan hürriyeti. Bakı, 2002.
9. Məhəmmədhəsən Qəmbərli. Həzrəti Məhəmmədin hədislərində ümumbəşəri dəyərlər. Bakı, 2006.
10. Qazi hacı Mirəziz Seyidzadə. İslami söhbətlər. I hissə. Bakı, 2003.
11. Mustafayeva Leyla. Aristotel etikası. Bakı, 2006.
12. Əhli sünnə vəl-camaat sələfi salihin əqidəsi qadağalardan çəkinmək. Bakı, 2009.
13. Əliyev Rafiq. İslam. Bakı, 2004.
14. اسلامی سید حسن. "امر بمعروف و نهی از منکر". تهران، ۱۳۸۳.
15. الحر العاملي الشيخ محمد بن الحسن. وسائل الشيعة. تهران، ۱۴۰۱.
16. علامه مجلسی ملا محمد باقر. بحار الانوار. بیروت، ۱۴۰۴.
17. نهج الفصاحة منسوب به حضرت رسول کریم، تالستان، ۱۳۶۳.

РЕЗЮМЕ

«АЛ-АМР БИЛ-МАРУФ ВАН-НАХЙ АНИЛ-МУНКАР» В ХАДИСАХ ПРОРОКА

Аскер АБИДЗАДЕ

С древних времен Аллах время от времени посылал на землю пророков с целью воцарения истины, справедливости, прекрасной гуманной нравственности в человеческом обществе и отдаления людей от плохих деяний, неприязни и вражды. В соответствии со своей миссией пророки, удерживая людей от плохих поступков, призывали к совершению благих деяний. И это является одним из основных законов исламской религии.

Призыв к совершению благих дел и удержание от плохих является одним из обязательных столпов исламской религии и основным предписанием мусульманского права.

В данной статье комментируются хадисы пророка Мухаммеда о предписаниях «Ал-амр бил-маруф ван-нахй анил-мункар».

SUMMARY

“AL-AMR BIL-MARUF VAN-NAHY ANIL-MUNKAR” IN PROPHET’S HADITHES

Asgar ABIDZADEH

From ancient times from time to time Allah sent prophets to the earth with the aim of establishment of truth, justice and fine human morality in the human society and restraint people from evil deeds, enmity and hostility. In accordance with their mission prophets, restraining people from evil deeds called up to do good ones. And this is one of the basic laws of Islamic religion.

Appeal to do good deeds and restraint from bad ones is one of the obligatory columns of Islamic religion and main order of Muslim law.

In the given article Prophet’s hadithes about “Al-amr bil-maruf van-nahy anil-munkar” regulations are commented.

Çapa tövsiyə etdi: f.e.d. K.Şərifov